

minar. Ved sådanne inviterer man ofte folk, der allerede har publiceret om relevante aspekter af emnet. Efter angivelserne på forfatterlisten at dømme er dette også tilfældet her. Der er tale om velskrevne og forstandige artikler, men så meget nyt i forhold til tidligere forskning bringer de således ikke.

Michael Bregnsbo

Hanna Hodacs, *Silk and Tea in the North: Scandinavian Trade and the Market for Asian Goods in Eighteenth-century Europe* (London: Palgrave Macmillan, 2016). 216 s.

Kanton är ytligt bekant för en historiskt intresserad läsekrets, som målet för Svenska ostindiska kompaniets vinstgivande färder under 1700-talet. Men hur många känner till att det vid samma tid låg en "modellby" i närheten av Stockholm med namnet Kanton, där hantverkare i en handfull verkstäder tillverkade silkesprodukter, strumpor, band och spetsar? Produktionen startade på 1750-talet då en fransk specialist lärde svenska yrkesmän att sköta mullbärsplanteringar med silkesmaskar som gav åtminstone en smula råsilke. Denna episod, räddad ur glömskan av Hanna Hodacs, är mer än ett löst hugskott av svenska merkantilistiska entreprenörer. Det svenska Kanton var en synnerligen obetydlig plats i jämförelse med den sjudande kinesiska metropolen med samma namn. Ändå är den ett åskådligt exempel på hur Sverige under perioden inordnade sig i globala ekonomiska strukturer och strävanden. Te och silke var *big business* och genererade diskussioner om det mindre önskvärda i att föra in lyxprodukter och möjligheterna till importsubstitution.

Hanna Hodacs, medlem av Kungliga svenska vetenskapsakademien och expert på bland annat svenska naturvetare i Linnés sekel, har tagit sig an det långväga nordisk-kinesiska

handelsutbytet och med nya ögon granskat de svenska och danska ostindiska kompaniernas verksamhet och dess följder. Ämnet är inte precis okänt för forskningen och det svenska kompaniet är väl representerat i populärvetenskapliga skildringar av Tore Frängsmyr och Herman Lindqvist. Ofta har väl kompaniets verksamhet setts som marginell i förhållande till huvudlinjerna i den svenska ekonomiska och kulturella utvecklingen under 1700-talet. Det nya med Hodacs bok är att hon söker finna kopplingarna mellan olika nivåer: den nationella svenska respektive danska, den större regionala västerländska, samt den globala. Det som på ytan ser ut som kuriosas, som Linnés förslag att ersätta kinesiskt te med hemmaodlade örter, var i själva verket en utlöpare av ett ekonomiskt tänkande med rötter i europeiska inlandsstater, kameralism. För kameralisterna gällde det att utforska de resurser som fanns på hemmaplan för att undvika beroendet av kolonier och sjöburna varor från fjärran länder. Just detta ligger bakom mycket av den naturvetenskapliga kunskapsinhämtning som Linné var ett så tydligt exempel på.

Hodacs undersökning bygger på studier i nio olika arkiv i fem länder förutom en omfattande inläsning av sekundärlitteratur. Syftet med boken är att placera in de danska och svenska kompaniernas handel med Kina i 1700-talets globala och transnationella handelsstrukturer, inte minst mot bakgrund av den ökande konsumtionen av te i Storbritannien. Författaren belyser detta i fyra detaljrika kapitel. Först sätts kompaniernas uppkomst in i ett större ekonomiskt och politiskt perspektiv. Öppnandet av direkthandel med Kina från 1730-talets början hade mycket att göra med att Ostendekompaniet i Österrikiska Nederländerna upphörde 1731 efter brittiska påtryckningar. Tyvärr makulerades det svenska ostindiska kompaniets ekonomiska papper systematiskt för att skydda investerarnas anonymitet, men det material som står till buds visar på en ansenlig aktivitet på 131 resor mellan

1731 och 1806. Det danska ostindiska kompaniet hade en än större volym med 222 laster anlända mellan 1732 och 1807. I kapitel två förklaras sedan tehandelns betydelse. Med relativt stora mängder silver i sina laster fick de svenska och danska handlarna viss fördel vid uppköp av te i Kanton, eftersom silver var starkt efterfrågat i Kina. Men det importerade teet konsumerades bara delvis av skandinaver. En stor del gick vidare till Nederländerna eller hamnade i Storbritannien som smuggelgodis: "Gothenburg Congo" var en kategori av te som konsumerades av briterna och vars namn skvallrar om dess färdväg. I följande kapitel behandlas handeln med silke som i motsats till te inte var någon nyhet i Västerlandet utan varit en del av lyxkonsumtionen sedan länge. Det svenska kompaniet populariserade i själva verket silke bland bredare lager av befolkningen genom att föra in billiga silkestyper. Försök gjordes från svenska myndigheters sida att begränsa denna lyxkonsumtion medan den danska policyn var mer tillåtande. I det fjärde kapitlet förklarar till sist Hodacs hur skandinaviska vetenskapsmän och ekonomiska tänkare sökte efter möjliga produkter och substanser som kunde ersätta de kostliga kinesiska importvarorna. Experiment med färger för tyger var en del av bilden. Blåbär, enbär och nässlor hörde till förslagen på färggivare som skulle kunna göra asiatiska tyger umbärliga. En provinsialläkare från Norrköping bedrev en kampanj för att lansera lavar som färgmedel, förutom deras påstådda medicinska och ätliga egenskaper. Även om sådana försök inte slog väl ut visar de hur Kinahandeln långt ifrån att vara marginell var intimt förbunden med 1700-talets vetenskapliga nyfikenhet och ekonomiska politik.

Hodacs bok kastar nytt ljus på sedan gammalt kända förhållanden genom att den tar ett helhetsgrepp på konsumtion och ekonomiskt tänkande och studerar olika samhälleliga och geografiska nivåer. Att undersöka danska och svenska förhållanden i ett och samma sammanhang är också relativt nytt. Som ett stycke

globalhistoria förtjänar arbetet uppmärksamhet även om man kanske kunnat önska att den kinesiska änden av produktions- och distributionskedjan hade belysts mer. Någon läsfest är texten inte: långa partier består av redogörelser för i och för sig intressanta ekonomiska sammanhang men de kräver en del tid och eftertanke för att smälta. Att boken utkommer på engelska är värdefullt då den griper in i ett snabbt expanderande globalhistoriskt forskningsfält, men man får önska att en svensk version snart dyker upp.

Hans Hägerdal

Viðar Hreinsson, *Jón lærði og náttúruvísindisfræðingurinn* [Jón the Learned and the Virtues of Nature] (Reykjavík: Lesstofan, 2016). 760 pp.

Viðar Hreinsson's book *Jón lærði og náttúruvísindisfræðingurinn* is surely one of the handsomest books to appear in Iceland in the last year. Indeed, the book's designer, Ragnar Helgi Ólafsson, has been awarded for the cover and design of the book. Viðar Hreinsson is an Icelandic literary scholar who has written extensively on both medieval and post-medieval Icelandic literature. He is the general editor of *The Complete Sagas of Icelanders*, published in five volumes in 1997 and the author of a biography of the poet Stephan G. Stephansson published in two volumes in Icelandic in 2002 and 2003 (*Landneminn mikli* and *Andvökuskáld*) and in English (*Wakeful Nights*) in 2012.

Viðar Hreinsson has taken on a challenging task with this bulky book which is essentially the biography of Jón Guðmundsson lærði (the learned). He uses a large number of primary sources, both the writings of Jón lærði himself as well as several other manuscripts from a similar period. The book's content is divided into three sections as well as a prologue and epilogue, with each section marked by a beauti-